

FRANSUZ TILINI TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA JAHON MADANIYATIDAGI O'RNI

Usmanova Malika Adilovna

*Farg'ona davlat universiteti akademik litseyi
"chet tillar" kafedrasida fransuz tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Fransuz adabiyoti jahon madaniyatining eng yirik manbalaridan biri sifatida qadimiy an'analar va zamonaviy g'oyalarni o'zida mujassam etgan. Uning ildizlari o'rta asrlardagi xalq og'zaki ijodiga borib taqaladi. Asrlar davomida fransuz yozuvchilari va shoirlari san'at, falsafa hamda ijtimoiy hayotda chuqur iz qoldirgan. Fransuz adabiyoti nafaqat milliy madaniyatni shakllantirishda, balki jahon adabiy jarayoniga ham ulkan ta'sir ko'rsatgan.*

Kalit so'zlar: *Fransuz adabiyotining dastlabki yodgorliklari diniy qo'shiqlar, xalq rivoyatlari va ritsarlik eposlaridir. Eng mashhur namunasi — "Roland qo'shig'i" (La Chanson de Roland) bo'lib, unda sadoqat, mardlik va Vatanni himoya qilish g'oyalari madh etiladi. Bu davrda "Trubadurlar poeziyasi" ham rivojlanib, muhabbat, sadoqat va go'zallik mavzularini kuyladi.*

Uyg'onish davri (XVI asr) Uyg'onish davri adabiyoti insonparvarlik, ilm-fan va san'atga qiziqish bilan ajralib turadi. Fransua Rable — "Gargantuya va Pantagryuel" asari orqali o'z davrining ilmiy, diniy va siyosiy qarashlarini tanqid qildi. Mishel Monten — "Esselar" to'plami orqali shaxsiy kuzatish va fikr yuritishni adabiyotning asosiy mavzusi sifatida ilgari surdi. Bu davr fransuz adabiyotida inson erkinligi va aql ustuvorligini targ'ib qildi.

Klassitsizm fransuz adabiyotida tartib, me'yor va mantiqiylikni birinchi o'ringa qo'ydi. Pyer Kornel va Jan Rasin — tragediya ustalari bo'lib, qahramonlarning axloqiy tanlovi va majburiyatini sahnaga olib chiqdi. Molyer — buyuk komediya ustasi sifatida "Xasis", "Tartuf", "Don Juan" kabi asarlari bilan inson fe'l-atvoridagi illatlarni tanqid qildi.

Ma'rifat davri (XVIII asr) Ma'rifat davrida adabiyot xalqni ozodlik va ilm-fanga chorlovchi qurolga aylandi. Volter — o'z satiralari va falsafiy romanlari bilan jaholatni tanqid qildi. Jan-Jak Russo — "Ijtimoiy shartnoma" asarida demokratiya va inson huquqlari g'oyalari ilgari surdi. Deni Didero — "Ensiklopediya" loyihasini yaratib, bilimlarni ommalashtirishda katta hissa qo'shdi. Bu davr yozuvchilari Fransuz inqilobi g'oyaviy asosini shakllantirishda muhim rol o'ynadi. Romantizm va realizm (XIX asr)

XIX asr Fransuz adabiyotining "oltin davri" hisoblanadi.

Romantizm: Viktor Gyugo — "Notre-Dame de Paris", "Les Misérables" kabi asarlari orqali ozodlik va adolat g'oyalari kuyladi. Lamartin va Musse kabi shoirlar inson qalbi va his-tuyg'ularini ulug'ladilar.

Realizm: Onore de Balzak — “Insoniyat komediyasi” turkumida jamiyat hayotini keng ko‘lamda tasvirladi. Gustav Flober esa “Madam Bovari” romanida oddiy inson hayotining murakkabligini yoritdi. Naturalizm: Emil Zolya — “Rougon-Makkar oilasi” romanlari orqali ijtimoiy muammolarni ilmiy asosda tasvirlashga harakat qildi. XX asrda fransuz yozuvchilari falsafiy va ijtimoiy muammolarga katta e’tibor qaratdilar.

Ekzistensializm: Jan-Pol Sartr (“Ko‘ngil aynishi”), Albert Kamyu (“Begona”, “Vabo”) insonning yolg‘izligi, erkinligi va mas’uliyatini falsafiy badiiy shaklda yoritdi. Absurd teatri: Ejen Ionesko va Samuel Bekkett asarlarida inson hayotining ma’nosizligi, aloqa va muloqotning inqirozi tasvirlandi. Modernizm va postmodernizm: Marsel Prustning “Yo‘qotilgan vaqtni izlab” asari ichki monolog va psixologik tahlilning noyob namunasi bo‘ldi.

Hozirgi davr Zamonaviy fransuz adabiyoti turli janr va uslublarda rivojlanmoqda. XXI asr mualliflari globalizatsiya, madaniy xilma-xillik, migratsiya va inson huquqlari kabi mavzularni ko‘tarib chiqmoqda. Fransiya adabiyoti vakillari ko‘plab xalqaro mukofotlarga, jumladan, Nobel mukofotiga sazovor bo‘lib kelmoqda.

Fransuz adabiyoti — o‘rta asr ritsarlik dostonlaridan tortib zamonaviy falsafiy romanlarga bo‘lgan keng qamrovli xazina. U jahon adabiyotining taraqqiyotiga beqiyos hissa qo‘shib, insoniyat tafakkuri, erkinlik va adolat g‘oyalarini yuksak darajada ifodalagan. Shunday qilib, fransuz adabiyoti madaniy meros sifatida nafaqat Fransiya, balki butun dunyo xalqlarining boyligiga aylangan.

Fransuz adabiyoti o‘z taraqqiyotida o‘rta asr dostonlaridan tortib zamonaviy falsafiy romanlarga bo‘lgan keng yo‘lni bosib o‘tdi. Har bir davr vakillari insoniyat tafakkurini boyitib, erkinlik, adolat va go‘zallik g‘oyalarini yuksak badiiy darajada ifodaladi. Shu bois fransuz adabiyoti jahon madaniy merosining ajralmas qismiga aylangan.

Bugungi kunda fransuz adabiyoti turli janrlar va uslublarda rivojlanmoqda. Fransiya yozuvchilari Nobel mukofotiga eng ko‘p sazovor bo‘lgan millat vakillari hisoblanadi. Ularning ijodi global muammolar — migratsiya, shaxs erkinligi, madaniy xilma-xillikni yoritadi.

Fransuz adabiyoti — o‘rtasrlardagi ritsarlik dostonlaridan tortib zamonaviy roman va dramaturgiyagacha bo‘lgan ulkan xazinadir.

U dunyo adabiyotida o‘z o‘rniga ega bo‘lib, ko‘plab yozuvchilar, shoirlar va faylasuflar orqali insoniyat tafakkurini boyitishda davom etmoqda.

ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’limto‘g‘risidagi” Qonuni.
2. Abduazizov A.A. O‘zbek tili fonologiyasi va morfologiyasi. Toshkent, “O‘qituvchi”, 2012.
3. Ubaydullayev M, Andreychikova A. P, Yusupova N.A “Fransuz tili fonetikasi” O‘zbekiston 2010-y.5-b

4. BledE,BledO. "Orthographe ,Grammaire", ParisHACHETTE,2009 25-b
5. www.google.uz
6. www.ziyonet.uz
7. yandex.ru